

Шолюм эл, порымиз да гим берр!

ЯМДЕ ЛИЙ

1933 ий 1 февраль годсек лектеш.

0+

12 июнь –
Российын кечыже.

Авторын фотожо.

Келшымаш эн шергакан

Марий Элыште түрлө калык келшен да ваш умылен ила. Кажне калыкын – шке йылмыже, йўлаже, историйже, мурсемже, куштymашыже. Йоча-шамыч, кугурак-влакым ончен, шочмо йылмым, тўвырам, сымыктым пален кушкыт. Шочмо калыкыштын ойыртемалтше вургемышт дене палыме лийыт. Йошкар-Оласе 21-ше номеран школышто түрлө калыкын йочаже-влак тунемыт. Нунылан марий сылнымутын классикше С.Г.Чавайнын «Ото» почеламутшым шочмо йылмышт дене лудаш пеш келша. Теве Самира Галимьянова – татар калыкын шочшыжо, татарла лудеш. Саша Загайнов ден Мария Капустина шочмо марий йылмыштым моткоч йоратат, сандене марла лудыт. Елизавета Маскалёва – руш ўдыр. Артём Мелконян армян йылме дене марий отым мокта. Йоча-влакым снимкыште ужыда.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

«Марий Юнкор – 2019» слёт 17 гыч 22 июнь марте Йошкар-Олаште Национальный президент школ-интернатыште эрташ тўналеш.

ЛОТЕРЕЙ

Велосипедым сенен налнет? Тугеже почтыш вашке. «Ямде лий» газетлан подпискым ыште да квитанцийжым мыланна колто. Адрес: 424000, Йошкар-Ола, Набережный Амстердам, 1.

Шочмын, 3 июньшто, Национальный президент сымыктыш школ пелен Кенжежымсе усталык мастерской почылтын. Тушко республикысе түрлө районысо сымыктыш школын тунемшыже-влак – түрлө йўкан Всемарийский йоча хорын участникше-влак – чумыргенит. 300 наре йоча! Нуно уэмдыме репертуарыш пуртымо у муровлакым репетироватлаш тўналыт. А 12 июньшто, Россий кечын, Э.Сапаев лўмеш опер да балет кугужаныш академический театрыште кугу концерт ончыктат. Тидыже хорын визымше концертше лиеш.

М.СКОБЕЛЕВЫН фотожо.

– Ты кечылаште тыланда музей, театр-влак омсаштым почыт. Творческий ен-шамыч дене вашлиймаш-влак вучат, – усталык мастерскойым почмо годым ойлен Марий Эл Республикысе тўвыра, печать да национальность паша шотышто министр Константин Анатольевич Иванов.

Л.СЕМЕНОВА.

Марий Элыште руш йылме дене ЕГЭ-м 3085 тунемше кучен. Тушеч 3024 йоча ЕГЭ-м, 61 тунемше ГВЭ-м возен. Экзаменын лектышыже 20 июнь марте пале лиеш.

Экзамен Йёсё, пытартыш. Ойыраш, ямдылалташ, кучаш. Сайын, кужун ямдылалтман. Визытан. **Вика МАМАЕВА.** Кужэнгер, Кугу Режеж.

3 июнь гыч йўштылмө сезон почылтын. Йоча-влак, кугыен деч посна йўштылаш ида пуро!

Физике (1158 йоча) да англичан йылме дене (218 тунемше) ЕГЭ-м 5-ше июньшто кученыт. Немыч йылмым да француз йылмым кок йоча дене возеныт. ЕГЭ-м возымым 13 онлайн-эскерыше терген. (Марий Эл Республикысе образований да науко министерствын уерже почеш).

Сенгымаш

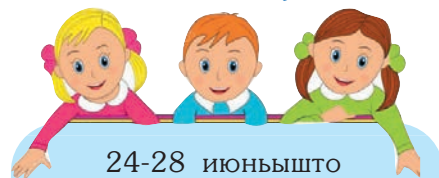
Волжский район Памар школын тунемшыже Александр Васильев «Лукойл» компанийын увертарыме «Заправляем-ся в спорте» конкурсышто сенгышыш лектын. Тудлан 100 тўжем тенге грантым пуэныт. Саша тудым тренировка сборыш каяш кучылтеш.

3-10 июньшто Озан олаште «Лўдыкшыдымө орава» все-российский конкурсын финалже эртаралтеш. Танасымашке Российын түрлө кундемже гыч 340 самырык инспектор погынен. Марий Элын чапшым Волжск олесе лицейын командыже арапа.

Марий Эл Республикым Вуйлатыше А.А.Евстифеевын пунчалже почеш, республикыште кажне тылзын пытартыш рушарнянже Тазалык да спорт кече эртаралтеш. Шуко шочшан ешыште кушшо, тулык, начар тазалыкан йоча-влакым спорт сооруженийлашке яра пуртат.

24-28 июньшто самырык краевед-влакын республикысе слётышт Куяр посёлкысо «Пўнчер» тунемме да тренировкым эртарыме базыште лиеш. Йодмашым 20 июнь марте orgotdel-rv12@yandex.ru электрон адресышке колтыман.

Тўтан мардеж, чатлама йўштө, түрлө чер да молат Васильевмыт ешлан нимыняр лүдыкшө огыл. Нуно Советский район Вечын селаште илат. Эрым пүртүс коклаште зарядке дене тўналыт, кавасе шўдыр-влак, тылзе, кече деч вий-куатым, энер деч писылыкым, ош куэ деч моторлыкым налыт. **Андрей Аркадьевич** Вечын школышто физкультурым туныкта. Советский районышто ГТО нормым шуктым терга. Күкшө лектышан пашажлан да тунемше-влак коклаште таза илыш-йўлам шынгарен шогымыжлан ятыр Почётан грамот да диплом дене палемдалтын. Но туныктышылан эн кугу ак – таза да виян тунемшыже-влак!

– Тау спортлан, ме эн писе да таза кушкына! – Ирина ўдыржө ден Паша эргыже кугешнен ойлат.

Ирина Вечын школышто шымше классым тунем пытарен. ГТО нормативым шўртнө значоклан арален. Тидлан волейбол, баскетбол секциялашке коштымжо полшен. Куштылго атлетикымат йөрата. Телым ече дене пикшла чыма. Тиде веле мо?! Эше лўйкала: Ириналан биатлон келша.

Паша визымше классым тунем пытарен. Канатыш урла кўза. Турникыште шке капшым куштылгын нёлта. Пеш писын куржталеш. Ече ўмбаке шогалмеке, мардеж дене танаса – тунар писын куржеш. «ГТО нормым ик гана сдатленам, но ший значоклан гына, – ойла Паша. – Кокымшо ганаже нормативым шўртнө значоклан аралынем».

Васильевмыт паша кече, школ деч вара, пырля погынен, шахмат, шашке, ўстембал

теннис дене модыт. Йоча-влак дартсым кышкаш келша. Велосипед дене кудалыштыт, куржталыт. «Спорт ийготым огеш ончо, кажне кумылан ет

дене модаш кумыланын.

– Еш икоян лийже, келшен илаш, йоча-влаккан сай примерым ончыкташ

Эн писе да таза

спортлан көра

Авторын фотожо.

кылым кучен кертеш, – ойла суртоза. – «Илышыште тазалык эн шерге» ойым кажне ет чын умылыжо ыле манын, эре шонем да йочамат, кугурак-влакымат спорт дек кумылангдаш тыршем. Адакшым пентгыде тазалыкын вес негызше – тиде кочкыш. Организмлан пайдале кочкышым кочман. Мемнан ешыште тидлан пелашем мутым куча».

Ольга Владимировна профессиональный спортсменке огыл гынат, пелашыжлан, йочаже-влаккан кертмыж семын эре полша: кажне спорт танасымаште – нунын пелен. Коклан, лишыл ет-влак верч тургыжланен, трибуно гыч эскера, но шукыж годым пеленышт стартыш лектеш: ече ўмбаке шогалеш, куржталеш, ўстембал теннис

манын мыланна, ача-авалан, чот тыршыман, – ойла О.В.Васильева. – Тидым пелашем моткоч чын умыла. Мыят почеш ынем код. «Мом ўдет – тудым түредат» манме калыкмутын чын улмыжым илыш пентгыдемда.

Васильевмыт еш ўмаште Курск олаште эртаралтше Кенежымсе ялысе всероссийский спорт модмаште чолгалыкшым терген. Ача-ава да кок икшыве ўстембал теннис, шашке дене модыныт, дартсым кышкеныт, эстафетыште куржталыныт. Танасымашке ушнышо 14 спорт еш кокла гыч нылымше верыш лектыныт. «Сильному роду нет переводу!» район конкурсышто күкшө лектышым ончыктеныт. Республикаштан ончылыно лийыныт.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

Поро кочам

Кочам Владимир Алексеевич Квардаков Киров областьыште Изи Морко ялыште шочын. Пўрымаш тудым Марий Элышке конден. Ынде ятыр ий Звенигово районышто ила. Кочам – пеш поро айдеме. Тыгай улмыжлан мый моткоч пагалем. Шўмдымө айдеме пырысым але пинегым шўкшө йыдалла луктын кудалта. Кочам нуным чамана. Суртышкыжо конда, пукша. Нунылан сай озам кычалеш. Тыгай поро чонан айдемым кызытсе илышыште муаш пеш йөсө.

Виктория КВАРДАКОВА.

Морко, Коркатово.

Кыргори коча, Колюшын кидшым кучен, калыкмутым каласкала. Какши капан Колю кыртмен колыштеш. Кенета коля кадыргыл кудал колтыш. «Керемет!» – кычкырале коча. Колюшат кертмын карале.

31 май гыч 1 июнь марте Ижевск олаште «Театр и дети» всероссийский фестиваль-конкурс

гыч толшыжо ме лийынна. Тыгак Набережные Челны (Татарий) да Уфа олала (Башкирий) гыч йоча театр-влак мастарлыкышт дене куандареныт. Шочмо йылме дене ме, марий-влак, башкир да одо-влак выступатленна. Спектакльым ончымо деч посна кажне кече түрлө

– Пеш кугу тау. Чынжымак, фестиваль гыч ныл диплом дене пörтылынна. «Воштончыш» театр фестивалыште лауреат лийын. Тиде мыланна куан, кыртмен ыштыме пашалан ак. «Кинда-Кунда» спектакльыште тун рольым модшо-влак Арина Ибраева (Кинда-Кунда) ден Мария Милютина (Оной) диплом дене паледалтыныт. Костюмлан күкшö акым пуэныт, дипломым кучыктеныт. Тыгай сенгымаш ончыкыжымат ушан дене пашам ышташ вий-куатым ешара.

эртаралтын. Тушто Российын түрлө регион-жо гыч йоча да самырык-влакын национальный театр коллективышт усталыкыштым ончыктеныт. Марий Эл гыч «Воштончыш» образцовый музыкально-драматический театр Валерий Якимовын пьесыж почеш шындыме «Кинда-Кунда» спектакльым аклаш луктын. Ты театрым Марий Элын калык артисткыже

«Воштончыш» лауреат!

С.И.Никитина вуйлата.
– Светлана Ивановна, фестивалышке шуко йоча коллектив ушнен?
– Чылаже 14 театр шке пашаж дене палдарен. Тун шотышто удмурт коллектив-влак лийыныт. Ордыж кундем

мероприятийлан поян лийын. Йоча-влак пошкудо родотукым кундем гыч сай шарнымаш дене пörтылыныт.
– Паша лектышда куандарыше лийын. Газетым лудшо йолташна-влак лум дене шокишын саламлена.

Л.ГРИГОРЬЕВА мутланен.

«Воштончыш» театр 1999 ийыште Йошкар-Олаште марий студий семын пашам ышташ тунгалын. 2001 ийыште образцовый лумым налын. Кызыт коллективыште – 6-17 ияш лу йоча.

Парня курчак эшеат онгай 2019

Йошкар-Оласе художественный училищыште живопись отделенийым тунем пытарымеке, А.В.Павлова (снимкыште) йоча годсо шонымашыжым илышыш шындараш тунгалын. Тудо аваже семын туныктышо лияш шонен.

Морко искусство школын Коркатово лицей пелен почылтшо филиалыштыже изобразительное искусство предмет дене ешартыш шинчымашым пуа. Йоча-влакым акварель, карандаш, шүч да моло дене сүретлаш, йомак почеш композицийым ышташ туныкта. Кумдан чапланыше сүретче-влакын пашаштым шымлат. Ты районак Энерсола школышто 1-4-ше класслаште рисований да технологий уроклам вуда. Каласыман, Анастасиян аваже, Любовь Викторовна, ты школыштак тунгалтыш класслам туныкта. А.В.Павлова 1-ше классыште тунемше-влакым (снимкыште) курчак театрыш чумырен. Нуно парня курчак дене модыт.

Л.НИКОЛАЕВА.

– Икымше спектакльым У ий пайремлан ончыктенна, – оила Анастасия Вячеславовна. – Уярнялан «Мерангын шочмо кечыже» марий йомакым ямдыленна. Курчак-влакым шке келыштаренам, марий вургемым чиктенам, йолешышт йыдалым пидынам. Йоча-влак парня курчак дене модаш писын да куштылгын тунемыч. Икшыве кум парняж дене курчакым модыкта да геройын шомакшым оила.

«Любимая Холодка» – тыге маналтеш Марий Турек школын 10-шо классшым тунем пытарыше Наталья Лапина экскурсий шотан проектше. «2018 ий февральыште биологийым тунуктышо Ирина Германовна дене Холодка дене кылдалтше проектым возаш шонен пыштышна. Но кузе ышташ, пален огынал. Мемнан деке краевед Татьяна Владимировна ушнен. Тудын сай шонымашыже лийын. Тыге ме кумытын пашам ышташ тўналынна», – каласкала Наташа.

«Йошкар памаш» ўжеш пўртўсыш

Школ архив гыч налме фото.

«Йўштў памаш» – республиканский значениян кугыжаныш пўртўс заказник. Верысе калык Холодка манеш. Тышеч проектын лўмжў

Ончыкыжым экскурсовод-влакым ямдылаш, Марий Турек районысо школлазе 4-11-ше класслаште тунемше-влаклан «Радуга» ден «Веселый муравейник» школ лагерылаште виртуальный экскурсийым эртараш шонат.

шочын. Шке ончылыншт тыгай целым шынденит: турист да краеведений маршрут-тым ышташ, верысе калыкым, школышто тунемше да уна-влакым историй да пўртўс объект-влак дене палымым ышташ. Эн тўнжў – шочмо кундемым йўраташ да тудын йыр улшо пўртўсым перегаш.

– Проектна моткоч кўлешан, шонена. Материалым биологий, ИКН, историй (национально-региональный компонент семын) уроклаште, класс деч ўрдыжысў пашам эртарыме годым кучылташ лиеш. А эн тўнжў – шочмо кундемсые сылне, ойыртемалтше вер-влакым шымлымаште кугу польш, – палдара Н.Лапина.

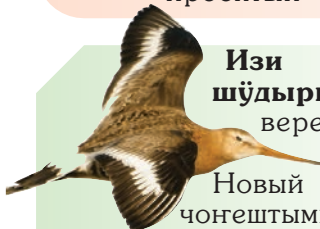
Тыгай маршрут дене экскурсийым эртарат:

- 1) «Йўштў памаш» заказник;
- 2) «Тыгай лагерь лийн...»;
- 3) Куптургыжлан (торфлан) памятник.

Кызыт Марий Турек школышто «Берендей» экологический отряд пашам ышта. 2018 ийыште 7-11-ше класслаште тунемше 217 ўдыр-рвезылан экскурсийым эртареныт.

Х.АЛЕКСАНДРОВА.

Тидым палаш онгай

Изи

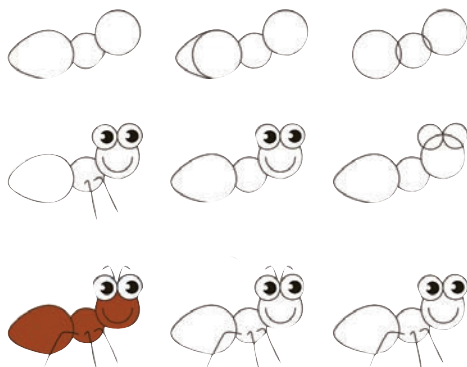
шўдырнер але тудым эше вўтеле (рушлаже – веретенник) маныт, телылан Африкыш, Кечывалвел Азийыш, Австралийыш, Новый Зеландийыш чонешта. Шокшо элыш чонештымыж деч ончыч чот кочкеш, коям пога. Капшын кугытшо гыч 55% наре коя лиеш. Кочкышыжо – тўрлў копшанге, йыл. Изи шўдырнер 11 тўжем ментгым нигушко чарныде чонешта. Погымо коя деч нимо огеш код. Йўдвел тенгызла серыште пыжашым опта. Игым луктеш, чонештылаш тунукта.

В.СМИРНОВ ямдылен.

Чодыра шижтара

Ожно, чодырам ончен, игече могай лийшашым паленыт манын, ковам ойла ыле. Чодыра илаш полшен, тунуктен. Мутлан, чодыра леве игечылан моткоч сылнештын. Чодыра ўмбалне юж кандалгымым шекланеныт, кожер гўжлен, йўкым луктын; икмыняр кече гыч игече вашталтын, лывыртен. **Вика МИХАЙЛОВА.** Морко, Коркатово.

Сўретлаш тунемына

Кўч вуй гай веле, а кўртным тарвата.

Кутко

Кудалам, вашкем, шуаш тыршем, Пўртўслан польшым кондем. Тўжем гана кўзем, водем... Шуэмже кушто? Чылт мондем.

Ваня ГОРОХОВ.

Советский, Кельмаксола. **В.ГОРОХОВАН** фотожо.

**5 июнь –
Йырым-йырысе
средан тўням-
бал кечыже.**

Изи мör гай йоча пагыт

Йоча-влакым аралыме тунямбал кечын Республикысе марий тувыра рüдер Йошкар-Олаште «Изи мör пеледыш» пайремым эртарен. Тушко рüдо-ласе, Медведево, Оршанке, У Торъял, Шернур, Советский районласе школла гыч 200 наре удыр-рвезе погыненыт. Пайрем Марий самырык театрыште лийын.

Йоча-влак йомакысе герой-шамыч: Шогертен, Вуверкува, Шукш, Пеледыш, Понго, Кенез – дене вашлийыныт. Марий модыш дене модыныт, куштен-ныт. Марий самырык театрын артистше-влак «Каза, тага да пырыс» спектакльым ончыктеныт. «Шовын шувырон» шоу кажне йочалан келшен. Шокшо кечын лумэгерчым тамленыт.

Л.ГРИГОРЬЕВА.

***ЛУМЭГЕРЧЕ – мороженный.**

Авторын фотожо-влак.

Моло
фото-влакым
https://vk.com/yamde_lii
түшкаште ончыза.

6 июнь – Руш Тест йылмын кечыже.

Руш поэт А.С.Пушкинын шочмыжлан – 220 ий.

1. А.С.Пушкинын «Дубровский» романжым олыкмарлаш кө кусарен?

А. К.Васин Б. К.Смирнов
В. И.Стрельников

2. «Шортнö агытан нерген» йомакысе кугыжан лүмжö кузе?

А. Гвидон Б. Дадон В. Салтан

3. Мо тыгай «лукоморье»?

А. Вүдлогар (морской залив) Б. Теныз воктенысе курык В. Куп

4. «Колызо ден шортнö кол» йомакысе коча ден кова канде теныз воктене мыняр ий иленыт?

А. 20 ий да 2 кече Б. 40 ий да 4 кече В. 30 ий да 3 кече

5. «Поп ден тудын тарзыже Балда нерген» йомакыште мыняр ий жапыште Балда ия-влак деч оброкым поген шуктышаш улмаш?

А. 1 ий Б. 2 ий В. 3 ий

6 июньшто Йошкар-Олаште «Животворящий русский язык» пайрем эртен. Тушто А.С.Пушкинын произведен-ийлаж почеш викториныште сенгыше-влакым саламленыт.

Кенез

Ах, могай мотор кенез!
Чонешта йыр лыве еш.
Кече пеш чот ырыкта
Да мардеж пуал колта.
Мүкш-влак ызген чонештат,
Кайык-влакше муралтат.
Мый пүртүслан куанем
Да кенезлан йывыртем.

Юлианна ЧАПЛЫГИНА.
Пошкырт, Мишкан,
Яныш Ялкайн лүмеш
марий гимназий.

Шочмо ял

Кажне ег шочмо-кушмо ялжым мокта. Мыят шочмо верем моткоч йöратем. Сöрал Отымбал ялеш шочынам. Пöрт шентелнак кайык йöкан куэр кушкеш. Шошым тушко куку толын муралта. Кенезым куэрлаште снегым погена. Тораште огыл памаш уло. Тушко калык эре коштеш: кө вургемым шöалта, кө вүдлан вола. Шочмо ял эрлан шöмыштö кодеш. Тудо эн шерге.

Гликерия КУДРЯВЦЕВА.

Волжский район.

Аныклена!

**1 киловатт
электроэнергийым
аныклымаш мом пуа?
Компьютер дене 8 шагат
пашам ышташ але модаш
лиеш.
Холодильник 5 шагат
пашам ыштен кертеш.**

Ўшанле йолташ

Мыйын йолташ ўдыремын лўмжў – Настя. Тудо весела, поро, ўшанле йолташ. Настя визымше классым сайын тунем пытарен. Тудын Снежинка да Муська кок пырыше, Рекс пийже уло. Настя нунын дене модаш йўрата.

Яна ЗАЙЦЕВА.

Марий Турек, Сысоево.

Икымше классым тунем пытарыше-влак коклаште «Самырык йолешке» («Юный пешеход») модмаш эртен. «Светофор» да «Зебра» команде-влак корнышто коштмо правил ден корнысо знак-влакым палымыштым тергенит. Йомакысе Наф-Наф, Нуф-Нуф да Ниф-Ниф дене пырля тўрлў йодышлан вашмутым кычалынит. «Корнысо знак» сўрет конкурсышто Жасмина Яковлева ден Настя Сошина сененыт. «Светофор» команде ончыко лектын.

Л.Е.ГУРЬЕВА.

1-ше номеран Морко школ.

Сўретым чийайте.

Велосипедист палышаш!

1.Шлемым чияш ит мондо. 2.Ош тўсан понар. 3.Сигналет ыштышаш. 4.Ош светоотражатель. 5.Тормозет ачалыме лийшаш. 6.Нарынче але ош светоотражатель. 7.Йолет мландыш шушаш. 8.Йошкар тўсан понар йўлышаш. Светоотражатель волгалтшаш. 9.Вургемет торашке волгалтшаш. Але пычкемышыште койшо жилетым чийыман.

Индекс: Марий Элыште, Пошкырт ден Татарстан кундемлаште - П4696.
Тираж 1150 экз. Заказ Формат – А-4-8.
Директор-тўн редактор Л.В.СЕМЕНОВА.
E-mail: yamde_lii@mari-el.ru, yamde_lii@mail.ru
Сайтын адресше: yamde-lii.pro, Тел. 8(8362) 45-22-82(факс)

УЧРЕДИТЕЛЬ-ВЛАК: Марий Эл Республикысе культур, печать да калык-влакын пашашт шотышто министерстве, «Ямде лий» газет» кугыжаныш унитарный казна предприятий.
Газетым редакцийыште погымо да версталыме, «Марий Эл Республикысе Правительствын типографийже» ООО-што ямде оригинал-макет гыч савыктыме. Типографийын адресше: 424000, Йошкар-Ола, Комсомольский урем,112.

Газетым Массовый коммуникаций сферыште да культур наследиым аралымыште законодательством шуктен шогымым эскерыше Федеральный службын Приволжский федеральный округысо управленийыштыже регистрироватыме.
Номер – ПИ №ФС 18-1999, 2005 ий 10 февральыште пуымо.

0+ Печатыш пуымо жап – 14-00, фактически – 13-00
Авторын да редакцийын шонымышыт тўрлў лийын кертыт. Серыш-влак мўнгеш огыт колталт. Ак – кутырен келшыме почеш.
Редакцийын да издательын адресше: 424006, Йошкар-Ола, СССР Вооружённый Вийын 70-ше идалыкыше урем, 20 (почтовый) Эгерўмбал Амстердам, 1 (фактический).

КОНКУРС!

«Шем очки»

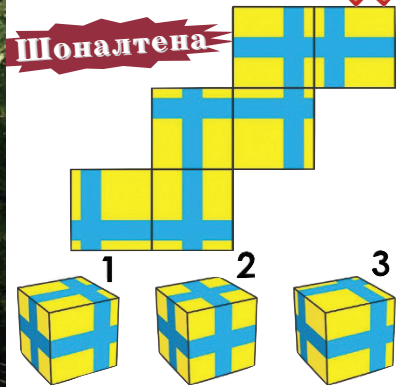

Алина КИЛЬМАЕВА.
Пошкырт кундем, Нефтекамск.

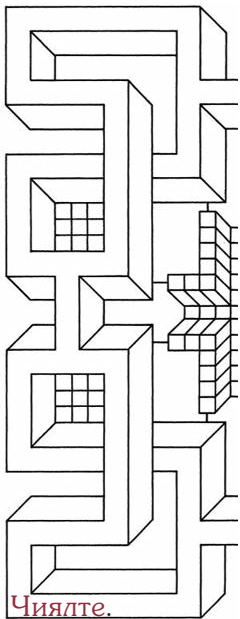

Эльмир АНИСИМОВ.
У Торъял, Токтарсола.

Шоналтена

Кудо кубик лектеш?

Чиялте.

Икгай кок шарикым кычал.

Кенез.
Чыланат ала-кушко кудалыт. Автобусышто кок рвезе шинча: ныл ияш Миклай ден кандаш ияш Вачий.
– Тый кушко кудалат?
– Ковай деке.
– Тудын лүмжө кузе?
– Нюра.
– Мыйынат ковамым тыгак лүмдат.
– А пөртшө кушто верланен?
– Корно воктене.
– Ковайынат корно воктене.
– Коватын илыме ялыште энгер уло?
– Уло.
– А коватын пырысше уло?
– Уло.
– А пийже?
– Уло, кок пий.
– Уф-ф! Мыйын ковам огыл.
Ковамын ик пийже веле.

В.СМИРНОВ ямдылен.

Шұрым шолташ мо күлеш – канде карандаш дене коро. А компотлан күлшө емыжым – йошкар карандаш дене.

Кум сөснаиге кокла гыч кажныже могай пörтыштö ила?

Ик шырым верже дене вашгалтен, чын вашмутым быште.

